

دانشگاه تربیت معلم تهران

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه جغرافیا

پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

عنوان پایان نامه :

نقش گردشگری در توسعه اجتماعی - اقتصادی روستاها

(مطالعه موردی : دهستان لاریم ، شهرستان جویبار)

استاد راهنما :

دکتر سیمین تولائی

استاد مشاور :

دکتر حسن افراخته

دانشجو :

معصومه گیلانی لاریمی

اسفند ۱۳۸۸

تقدیم به پدر و مادر عزیزم
به پاس تمام زحمات
و تلاش هایشان

چکیده

گردشگری در طی ۵۰ سال گذشته به عنوان یک عامل موثر در توسعه اقتصادی-اجتماعی و نیز راهکاری در راستای پرداختن به چالش‌های اقتصادی و اجتماعی پیش روی نواحی روستایی تلقی می‌شود. گسترش صنعت گردشگری روستایی باعث رونق وضعیت درآمدی و اشتغال‌زایی با فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی می‌شود. دهستان لاریم یکی از مناطق زیبای شهرستان جویبار است که از برخی جاذبه‌های طبیعی نظیر دریا، آبندان و رودخانه برخوردار است. هدف اصلی این تحقیق بررسی توان‌های گردشگری دهستان لاریم و نقش آن در توسعه اقتصادی-اجتماعی منطقه است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جمع‌آوری داده‌ها از طریق مطالعات اسنادی و بررسی میدانی صورت گرفته است. حجم نمونه روستاییان با توجه به تعداد شاغلان روستاهای مورد بررسی در بخش گردشگری بعلاوه همان تعداد روستاییان غیر شاغل در بخش گردشگری تعیین شده است. در پنج روستای مورد بررسی تعداد ۶۰ نفر در بخش گردشگری فعال بودند. بر این اساس ۱۳۰ پرسشنامه توسط روستاییان تکمیل شد. در پرسشنامه گردشگران به علت نامشخص بودن میزان دقیق گردشگران و پراکندگی حضور آنها حجم نمونه الزاماً متناسب با حجم نمونه روستاییان تعیین شده است. داده‌های جمع‌آوری شده به دو روش تحلیلی-توصیفی و روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بر طبق یافته‌های تحقیق مهمترین جاذبه‌های گردشگری دهستان لاریم جاذبه‌های طبیعی مانند دریا و رودخانه است. اما متأسفانه کمبود تأسیسات و امکانات رفاهی و زیرساختی برای گردشگران مانع از آن شده است که این دهستان از توان‌های خود در جذب گردشگر استفاده لازم را بعمل آورد. صنعت گردشگری در طی ۵ سال گذشته در منطقه با احداث مجتمع تفریحی-ساحلی لاریم و طرح‌های سالم‌سازی دریا رونق تازه‌ای پیدا کرده و توانسته تا اندازه‌ای در افزایش درآمد و اشتغال منطقه نقش ایفا کند.

گسترش گردشگری طبیعی به دلیل وجود جاذبه‌های طبیعی در منطقه، توسعه کمی و کیفی واحدهای اقامتی و پذیرایی در منطقه و عرضه آنها با قیمت مناسب به گردشگران، ایجاد سیستم حمل و نقل کارآمد و افزایش مشارکت روستاییان در طرح‌های گردشگری از جمله پیشنهادات ارائه شده برای توسعه گردشگری در منطقه است که به تبع آن توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز به وقوع خواهد پیوست.

واژگان کلیدی: گردشگری، گردشگری روستایی، توسعه، توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی

فهرست

فصل اول

۲	مقدمه
۳	۱-۱ طرح مسأله
۶	۲-۱- ضرورت پژوهش
۶	۳-۱- هدف پژوهش
۶	۴-۱- سوالات اساسی پژوهش
۷	۵-۱- فرضیات پژوهش
۷	۶-۱- روش پژوهش
۸	۷-۱- تجزیه و تحلیل داده‌ها
۸	۸-۱- محدوده زمانی و مکانی پژوهش
۸	۹-۱- مشکلات و محدودیت‌های پژوهش
۹	۱۰-۱- پیشینه پژوهش

فصل دوم

۱۷	مقدمه
۱۷	۱-۲- تعریف توسعه
۱۸	۲-۲- توسعه اقتصادی
۱۹	۳-۲- توسعه اجتماعی
۲۰	۱-۳-۲- شاخص‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی
۲۰	۴-۲- توسعه روستایی
۲۲	۵-۲- استراتژی‌های توسعه روستایی
۲۴	۱-۵-۲- توسعه همه جانبه روستایی
۲۵	۶-۲- تعاریف و مفاهیم گردشگری

- ۲۶-۷-۲- گردشگری روستایی
- ۲۸-۸-۲- اشکال مختلف گردشگری روستایی
- ۳۰-۹-۲- علل توسعه گردشگری روستایی
- ۳۱-۱۰-۲- پیامدهای گردشگری روستایی
- ۳۱-۱۰-۲-۱- پیامدهای اقتصادی
- ۳۳-۱۰-۱-۱- ضریب تکاثری گردشگری در اقتصاد
- ۳۵-۱۰-۲- تبعات اجتماعی
- ۳۵-۱۱-۲- نقش گردشگری در توسعه روستایی
- ۳۶-۱۲- توسعه گردشگری روستایی ایران
- ۳۶-۱۳-۲- اهداف کلی توسعه گردشگری روستایی
- ۳۷-۱۴-۲- دیدگاه‌های موجود در توسعه گردشگری روستایی
- ۳۷-۱۴-۲-۱- گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی
- ۳۹- نتیجه‌گیری

فصل سوم

- ۴۱-۱-۳- بررسی موقعیت جغرافیایی استان ، شهرستان ، دهستان
- ۴۵-۲-۳- خصوصیات طبیعی
- ۴۵-۱-۲-۳- پستی و بلندی
- ۴۶-۱-۲-۳-۱- بخش ساحلی
- ۴۶-۲-۱-۲-۳- بخش آبرفتی
- ۴۷-۲-۲-۳- شیب
- ۴۹-۳-۲-۳- زمین شناسی
- ۴۹-۴-۲-۳- لرزه خیزی منطقه جویبار
- ۵۰-۵-۲-۳- سیل

- ۳-۳- وضعیت اقلیمی ۵۰
- ۳-۳-۱- آب و هوا ۵۰
- ۳-۳-۱-۱- دما ۵۰
- ۳-۳-۱-۲- ریزش های جوی ۵۲
- ۳-۳-۱-۳- رطوبت ۵۴
- ۳-۳-۱-۴- تعداد روزهای یخبندان ۵۴
- ۳-۳-۱-۵- باد ۵۴
- ۳-۴- منابع آب ۵۵
- ۳-۴-۱- آب های سطحی ۵۵
- ۳-۴-۲- آب های زیرزمینی ۵۶
- ۳-۵- پوشش گیاهی و حیات جانوری ۵۷
- ۳-۶- خاک ۵۸
- ۳-۷- ویژگی های اقتصادی ، اجتماعی منطقه ۵۹
- ۳-۷-۱- پیشینه تاریخی منطقه ۵۹
- ۳-۷-۲- ویژگی های جمعیتی (نرخ رشد ، تعداد و بعد خانوار در دهستان) ۶۰
- ۳-۷-۲-۱- جمعیت شهرستان ۶۰
- ۳-۷-۳- عوامل مؤثر در استقرار و رشد و توسعه سکونتگاه های دهستان ۶۲
- ۳-۷-۳-۱- عوامل طبیعی مؤثر در استقرار و رشد و توسعه سکونتگاه های دهستان ۶۲
- ۳-۷-۳-۲- عوامل اجتماعی ، اقتصادی مؤثر در استقرار و رشد و توسعه سکونتگاه های دهستان ۶۳
- ۳-۷-۳-۳- عوامل کالبدی مؤثر در استقرار و رشد و توسعه سکونتگاه های دهستان ۶۳
- ۳-۷-۴- تحولات جمعیتی دهستان ۶۳
- ۳-۷-۴-۱- تعداد و بعد خانوار ۶۵
- ۳-۷-۴-۲- ساختار سنی جمعیت ۶۶

- ۶۶..... ۳-۴-۷-۳- نسبت جنسی جمعیت
- ۶۶..... ۴-۴-۷-۳- ترکیب جمعیت گروه‌های عمده سنی
- ۶۷..... ۸-۳- قومیت ، دین ، مذهب ، زبان و گویش ، آداب و رسوم
- ۶۷..... ۱-۸-۳- ورزش‌ها و نمایش‌های سنتی منطقه
- ۶۷..... ۲-۸-۳- صنایع دستی و هنرهای سنتی مردم منطقه
- ۶۸..... ۳-۸-۳- موسیقی منطقه
- ۶۹..... ۹-۳- بررسی وضع سواد در دهستان
- ۶۹..... ۱۰-۳- مهاجرت
- ۷۱..... ۱۱-۳- بررسی وضع اشتغال و فعالیت در دهستان
- ۷۱..... ۱-۱۱-۳- بخش کشاورزی
- ۷۲..... ۲-۱۱-۳- بخش صنعت
- ۷۲..... ۱۲-۳- تأسیسات زیربنایی
- ۷۲..... ۱-۱۲-۳- شبکه ارتباطی
- ۷۴..... ۲-۱۲-۳- آب
- ۷۴..... ۱-۲-۱۲-۳- آب آشامیدنی
- ۷۵..... ۲-۲-۱۲-۳- آب کشاورزی
- ۷۵..... ۳-۱۲-۳- سیستم فاضلاب
- ۷۵..... ۴-۱۲-۳- تلفن
- ۷۶..... ۵-۱۲-۳- پست
- ۷۶..... ۶-۱۲-۳- برق
- ۷۶..... ۷-۱۲-۳- گاز
- ۷۶..... ۸-۱۲-۳- دسترسی به وسیله نقلیه عمومی و رسانه گروهی
- ۷۷..... ۹-۱۲-۳- خانه بهداشت و درمانگاه

۷۷.....	۱۰-۱۲-۳- مراکز آموزشی
۷۷.....	۱۱-۱۲-۳- شرکت تعاونی
۷۹.....	۱۳-۳- نواحی با ارزش زیست محیطی و گردشگری دهستان لاریم
۷۹.....	۱-۱۳-۳- جاذبه های طبیعی
۷۹.....	۱-۱-۱۳-۳- ساحل دریای مازندران
۷۹.....	۲-۱-۱۳-۳- آب بندان ها
۸۰.....	۲-۱۳-۳- جاذبه های مذهبی و تاریخی
۸۰.....	۳-۱۳-۳- جاذبه های فرهنگی و صنایع دستی
۸۲.....	نتیجه گیری

فصل چهارم

۸۴.....	۱-۴- یافته های پژوهش
۸۴.....	۲-۴- مشخصات گردشگران
۸۴.....	۱-۲-۴- جنس
۸۵.....	۲-۲-۴- سن
۸۶.....	۳-۲-۴- شغل
۸۶.....	۴-۲-۴- تحصیلات
۸۷.....	۱-۳-۴- مبدأ مسافرت
۸۸.....	۲-۳-۴- نحوه مسافرت
۸۹.....	۳-۳-۴- نوع وسیله نقلیه
۹۰.....	۴-۳-۴- تعداد سفر
۹۱.....	۵-۳-۴- فصل سفر
۹۲.....	۶-۳-۴- هدف و انگیزه سفر
۹۲.....	۷-۳-۴- مکان اقامت

- ۹۳..... ۸-۳-۴- مدت اقامت
- ۹۴..... ۹-۳-۴- هزینه سفر
- ۹۵..... ۱۰-۳-۴- پرهزینه ترین بخش سفر از نظر گردشگران
- ۹۶..... ۱۱-۳-۴- کیفیت امکانات موجود
- ۹۷..... ۱۲-۳-۴- تمایل به سفر مجدد به منطقه
- ۹۷..... ۱۳-۳-۴- مشکلات سفر گردشگران به منطقه
- ۹۸..... ۱۴-۳-۴- امکانات مورد نیاز در منطقه
- ۱۰۲..... ۴-۴- مشخصات جامعه میزبان (روستاییان)
- ۱۰۳..... ۱-۴-۴- جنس
- ۱۰۳..... ۲-۴-۴- سن
- ۱۰۴..... ۳-۴-۴- سطح تحصیلات
- ۱۰۵..... ۴-۴-۴- شغل
- ۱۰۵..... ۵-۴-۴- مهمترین جاذبه‌های گردشگری منطقه از دیدگاه جامعه میزبان
- ۱۰۶..... ۶-۴-۴- اطلاع از جاذبه‌های منطقه
- ۱۰۷..... ۷-۴-۴- فصل اوج گردشگری و علل آن
- ۱۰۹..... ۸-۴-۴- کیفیت تأسیسات و امکانات منطقه
- ۱۱۰..... ۹-۴-۴- مهمترین اثرات گردشگری در منطقه
- ۱۱۰..... ۱۰-۴-۴- نقش گردشگری در افزایش درآمد و اشتغال
- ۱۱۱..... ۱۱-۴-۴- افراد فعال در بخش گردشگری
- ۱۱۳..... ۱۲-۴-۴- تغییر پوشش و ظاهر جوانان
- ۱۱۳..... ۱۳-۴-۴- تغییر آداب و رسوم
- ۱۱۴..... ۱۴-۴-۴- افزایش آگاهی اجتماعی مردم
- ۱۱۵..... ۱۵-۴-۴- درآمد بخش گردشگری

۱۱۶.....	تعداد گردشگران ورودی ۱۶-۴-۴
۱۱۷.....	میزان درآمد حاصل از بخش گردشگری ۱۷-۴-۴
۱۱۸.....	تمایل به اشتغال در بخش گردشگری ۱۸-۴-۴
۱۱۹.....	نظرسنجی در خصوص چگونگی مصارف درآمد گردشگری در منطقه ۱۹-۴-۴
۱۲۱.....	سود جامعه میزبان از گردشگری ۲۰-۴-۴
۱۲۸.....	آزمون فرضیات ۵-۴
۱۳۲.....	نتیجه‌گیری

فصل پنجم

۱۳۵.....	جمع بندی
۱۴۰.....	ارائه پیشنهادات
۱۴۳.....	منابع و مأخذ
۱۴۹.....	پرسشنامه مربوط به روستاییان
۱۵۱.....	پرسشنامه مربوط به گردشگران
۱۵۳.....	ضمائم

فهرست نقشه‌ها

۴۲.....	نقشه شماره (۱): موقعیت سیاسی دهستان لاریم در استان مازندران
۴۳.....	نقشه شماره (۲): موقعیت سیاسی دهستان لاریم در استان مازندران
۴۷.....	نقشه شماره (۳): مدل ارتفاعی دهستان لاریم
۴۸.....	نقشه شماره (۴): شیب دهستان لاریم
۵۶.....	نقشه شماره (۵): هیدرولوژی دهستان لاریم
۶۲.....	نقشه شماره (۶): پراکندگی روستاهای دهستان لاریم
۷۴.....	نقشه شماره (۷): راه‌های دهستان لاریم
۸۱.....	نقشه شماره (۸): جاذبه‌های گردشگری دهستان لاریم

فهرست جداول

- جدول شماره (۱): گردشگری راهبردی برای توسعه روستایی ۳۸
- جدول شماره (۲): تقسیمات سیاسی شهرستان جویبار سال ۱۳۸۵ ۴۳
- جدول شماره (۳): تقسیمات داخلی شهرستان جویبار سال ۱۳۸۵ ۴۳
- جدول شماره (۴): روند نوسان شاخص دمایی منطقه مورد مطالعه ۵۱
- جدول شماره (۵): مشخصات بارش منطقه مورد مطالعه ۵۲
- جدول شماره (۶): تعداد روزهای یخبندان در منطقه مورد مطالعه ۵۴
- جدول شماره (۷): تحولات جمعیتی شهرستان جویبار، سال‌های ۸۵-۱۳۵۵ ۶۱
- جدول شماره (۸): روند جمعیتی شهرستان جویبار به تفکیک دهستان سال ۱۳۸۵ (به نفر) ۶۱
- جدول شماره (۹): تعداد جمعیت دهستان لاریم سال‌های ۸۵-۱۳۵۵ ۶۴
- جدول شماره (۱۰): جمعیت و نرخ رشد روستاهای مورد مطالعه در دهستان لاریم سال‌های ۸۵-۱۳۵۵ ۶۴
- جدول شماره (۱۱): تحولات تعداد و بعد خانوار در سطح روستاهای دهستان لاریم سال‌های ۸۵-۱۳۵۵ ۶۵
- جدول شماره (۱۲): تعداد جمعیت گروه‌های عمده سنی اقتصادی دهستان لاریم ۶۶
- جدول شماره (۱۳): جمعیت ۶ ساله و بیشتر دهستان به تفکیک وضع سواد سال ۱۳۸۵ ۶۹
- جدول شماره (۱۴): مهاجران خارج شده از شهرستان جویبار به سایر شهرستان‌های استان سال ۱۳۸۵ ۶۹
- جدول شماره (۱۵): مهاجران وارد شده به شهرستان جویبار از سایر شهرستان‌های استان سال ۱۳۸۵ ۷۰
- جدول شماره (۱۶): مشخصات محور دسترسی به دهستان لاریم ۷۳
- جدول شماره (۱۷): ارزیابی نظام ساختارهای زیربنایی در منطقه لاریم ۷۷
- جدول شماره (۱۸): نسبت جنسی گردشگران ۸۴
- جدول شماره (۱۹): وضعیت سنی گردشگران ۸۵
- جدول شماره (۲۰): اشتغال گردشگران ۸۶
- جدول شماره (۲۱): تحصیلات ۸۷
- جدول شماره (۲۲): مبدأ مسافرت ۸۸

- جدول شماره (۲۳) : نحوه مسافرت ۸۹
- جدول شماره (۲۴) : وسیله نقلیه ۹۰
- جدول شماره (۲۵) : تعداد سفرگردشگران به منطقه ۹۰
- جدول شماره (۲۶) : فصل سفر به منطقه ۹۱
- جدول شماره (۲۷) : هدف و انگیزه سفرگردشگران ۹۲
- جدول شماره (۲۸) : مکان اقامت ۹۳
- جدول شماره (۲۹) : مدت اقامت ۹۴
- جدول شماره (۳۰) : هزینه سفر ۹۴
- جدول شماره (۳۱) : نظر گردشگران در مورد بیشترین هزینه‌های صرف شده در گردشگری ۹۵
- جدول شماره (۳۲) : کیفیت امکانات موجود از دیدگردشگران ۹۶
- جدول شماره (۳۳) : تمایل گردشگران به سفر مجدد به منطقه ۹۷
- جدول شماره (۳۴) : مشکلات سفر گردشگران به منطقه ۹۸
- جدول شماره (۳۵) : امکانات مورد نیاز در منطقه از دید گردشگران ۹۹
- جدول شماره (۳۶) : میزان رضایت گردشگران از سفر به منطقه ۱۰۰
- جدول شماره (۳۷) : میزان رضایت گردشگران از برخورد روستاییان ۱۰۱
- جدول شماره (۳۸) : نسبت جنسی جامعه میزبان ۱۰۳
- جدول شماره (۳۹) : وضعیت سنی جامعه میزبان ۱۰۳
- جدول شماره (۴۰) : سطح تحصیلات ۱۰۴
- جدول شماره (۴۱) : اشتغال ۱۰۵
- جدول شماره (۴۲) : مهمترین جاذبه‌های گردشگری منطقه از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۶
- جدول شماره (۴۳) : میزان اطلاع جامعه میزبان از جاذبه های منطقه ۱۰۷
- جدول شماره (۴۴) : فصل اوج گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۸
- جدول شماره (۴۵) : علت افزایش ورود گردشگران از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۸

- جدول شماره (۴۶) : کیفیت تأسیسات و امکانات منطقه از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۹
- جدول شماره (۴۷) : مهمترین اثرات گردشگری در منطقه از دیدگاه جامعه میزبان ۱۱۰
- جدول شماره (۴۸) : نقش گردشگری در افزایش درآمد و اشتغال از دیدگاه جامعه میزبان ۱۱۱
- جدول شماره (۴۹) : تعداد افراد شاغل در بخش گردشگری ۱۱۲
- جدول شماره (۵۰) : مکان اشتغال افراد در بخش گردشگری ۱۱۲
- جدول شماره (۵۱) : نقش گردشگری در تغییر پوشش و ظاهر جوانان ۱۱۳
- جدول شماره (۵۲) : نقش گردشگری در تغییر آداب و رسوم ۱۱۴
- جدول شماره (۵۳) : نقش گردشگری در افزایش آگاهی اجتماعی جامعه میزبان ۱۱۵
- جدول شماره (۵۴) : توزیع درآمد گردشگری در بین افراد مختلف ۱۱۶
- جدول شماره (۵۵) : تعداد گردشگران ورودی به منطقه ۱۱۷
- جدول شماره (۵۶) : میزان درآمد حاصل از بخش گردشگری ۱۱۸
- جدول شماره (۵۷) : تمایل جامعه میزبان به اشتغال در بخش گردشگری ۱۱۸
- جدول شماره (۵۸) : نظرسنجی در خصوص چگونگی مصارف درآمد گردشگری در منطقه ۱۱۹
- جدول شماره (۵۹) : دلایل جذب درآمد از دیدگاه جامعه میزبان ۱۲۰
- جدول شماره (۶۰) : دلایل عدم جذب درآمد از دیدگاه جامعه میزبان ۱۲۰
- جدول شماره (۶۱) : سود جامعه میزبان از گردشگری ۱۲۱
- جدول شماره (۶۲) : نحوه کسب درآمد از گردشگری توسط روستاییان ۱۲۲
- جدول شماره (۶۳) : میزان درآمد روستاییان از گردشگری در دوره سه ماهه گردشگری ۱۲۲
- جدول شماره (۶۴) : رضایت جامعه میزبان از ورود گردشگران به منطقه ۱۲۳
- جدول شماره (۶۵) : مشارکت در طرح های توسعه گردشگری ۱۲۴
- جدول شماره (۶۶) : برقراری رابطه با گردشگران ۱۲۵

فهرست نمودارها

- نمودار شماره (۱) : شاخص حرارتی منطقه مورد مطالعه ۵۱

- نمودار شماره (۲) : توزیع بارش ماهانه منطقه مورد مطالعه ۵۳
- نمودار شماره (۳) : توزیع بارش فصلی منطقه مورد مطالعه ۵۳
- نمودار شماره (۴) : مهاجران خارج شده از شهرستان جویبار (به نفر)..... ۷۰
- نمودار شماره (۵) : مهاجران وارد شده به شهرستان جویبار (به نفر) ۷۰
- نمودار شماره (۶) : نسبت جنسی گردشگران ۸۵
- نمودار شماره (۷) : وضعیت سنی گردشگران ۸۵
- نمودار شماره (۸) : اشتغال گردشگران ۸۶
- نمودار شماره (۹) : تحصیلات ۸۷
- نمودار شماره (۱۰) : مبدأ مسافرت ۸۸
- نمودار شماره (۱۱) : نحوه مسافرت ۸۹
- نمودار شماره (۱۲) : وسیله نقلیه ۹۰
- نمودار شماره (۱۳) : تعداد سفر گردشگران به منطقه ۹۱
- نمودار شماره (۱۴) : فصل سفر به منطقه ۹۱
- نمودار شماره (۱۵) : هدف و انگیزه سفر گردشگران به منطقه ۹۲
- نمودار شماره (۱۶) : مکان اقامت ۹۳
- نمودار شماره (۱۷) : مدت اقامت ۹۴
- نمودار شماره (۱۸) : هزینه سفر ۹۵
- نمودار شماره (۱۹) : نظر گردشگران در مورد بیشترین هزینه صرف شده در گردشگری ۹۶
- نمودار شماره (۲۰) : کیفیت امکانات موجود از دیدگاه گردشگران ۹۶
- نمودار شماره (۲۱) : تمایل گردشگران به سفر مجدد به منطقه ۹۷
- نمودار شماره (۲۲) : مشکلات سفر گردشگران به منطقه ۹۸
- نمودار شماره (۲۳) : امکانات مورد نیاز در منطقه از دیدگاه گردشگران ۹۹
- نمودار شماره (۲۴) : نسبت جنسی جامعه میزبان ۱۰۳

- نمودار شماره (۲۵) : وضعیت سنی جامعه میزبان ۱۰۴
- نمودار شماره (۲۶) : سطح تحصیلات ۱۰۴
- نمودار شماره (۲۷) : اشتغال ۱۰۵
- نمودار شماره (۲۸) : مهمترین جاذبه های گردشگری منطقه از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۶
- نمودار شماره (۲۹) : میزان اطلاع جامعه میزبان از جاذبه های منطقه ۱۰۷
- نمودار شماره (۳۰) : فصل اوج گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۸
- نمودار شماره (۳۱) : علت افزایش ورود گردشگران از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۹
- نمودار شماره (۳۲) : کیفیت تأسیسات و امکانات منطقه از دیدگاه جامعه میزبان ۱۰۹
- نمودار شماره (۳۳) : مهمترین اثرات گردشگری در منطقه از دیدگاه جامعه میزبان ۱۱۰
- نمودار شماره (۳۴) : تعداد افراد شاغل در بخش گردشگری ۱۱۲
- نمودار شماره (۳۵) : مکان اشتغال افراد شاغل در بخش گردشگری ۱۱۲
- نمودار شماره (۳۶) : نقش گردشگری در تغییر پوشش و ظاهر جوانان ۱۱۳
- نمودار شماره (۳۷) : نقش گردشگری در تغییر آداب و رسوم ۱۱۴
- نمودار شماره (۳۸) : نقش گردشگری در افزایش آگاهی اجتماعی جامعه میزبان ۱۱۵
- نمودار شماره (۳۹) : توزیع درآمد گردشگری در بین افراد مختلف ۱۱۶
- نمودار شماره (۴۰) : تعداد گردشگران ورودی به منطقه ۱۱۷
- نمودار شماره (۴۱) : میزان درآمد حاصل از بخش گردشگری ۱۱۸
- نمودار شماره (۴۲) : تمایل جامعه میزبان به اشتغال در بخش گردشگری ۱۱۹
- نمودار شماره (۴۳) : دلایل جذب درآمد از دید روستاییان ۱۲۰
- نمودار شماره (۴۴) : دلایل عدم جذب درآمد از دید روستاییان ۱۲۰
- نمودار شماره (۴۵) : سود جامعه میزبان از گردشگری ۱۲۱
- نمودار شماره (۴۶) : نحوه کسب درآمد از گردشگری توسط روستاییان ۱۲۲
- نمودار شماره (۴۷) : میزان درآمد روستاییان از گردشگری در دوره سه ماهه گردشگری ۱۲۲

فصل اول

کلیات و پیشینه پژوهش

گسترش فن آوری، توسعه خطوط ارتباطی و گسترش زندگی صنعتی، سبب افزایش رفاه اجتماعی در جهان شده است. این رفاه به همراه افزایش درآمدهای عمومی باعث احساس نیاز بشر به پر کردن اوقات فراغتش شده است. یکی از مهمترین روش‌های پرکردن اوقات فراغت صنعت گردشگری است که در شکل‌های مختلفی پدیدار شده است. گردشگری امروزه مکمل توسعه روستایی و مورد پذیرش در سطح جهانی می‌باشد. توریسم در طی ۵۰ سال گذشته به عنوان یک شتاب دهنده موثر توسعه اقتصادی - اجتماعی و عاملی برای احیای نواحی روستایی بررسی شده و به عنوان وسیله ای برای پرداختن به چالش‌های اقتصادی و اجتماعی پیش روی نواحی روستایی قرار گرفته است. گسترش صنعت گردشگری باعث افزایش درآمد و اشتغال نواحی روستایی با فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی شده و مانع از مهاجرت جوانان روستایی به شهرها می‌شود. اینگونه اقدامات باعث توسعه مناطق روستایی شده و بستر لازم را برای دستیابی به توسعه پایدار مناطق محروم روستایی فراهم می‌کند.

ایران از لحاظ جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی یکی از ده کشور اول دنیاست که علی‌رغم این موهبت نتوانسته است از این دارائی‌ها به نحو مطلوبی بهره برداری نماید. متناسب با این قابلیت‌ها سهم ایران از درآمدهای حاصل از گردشگری باید حداقل ۵ درصد باشد اما درآمد سالیانه ایران بسیار پایینتر و حدود ۵ صدم درصد است و در رتبه ۹۲ دنیا قرار دارد (سایت سرمایه).

کشور آمریکا در سال ۲۰۰۶ توانست ۷۸ میلیارد دلار از ۵۴ میلیون گردشگر ورودی به این کشور درآمد را به خود اختصاص دهد. همچنین کانادا از ۹/۲۲ میلیون گردشگر ورودی ۳۰ میلیارد دلار درآمد کسب کرده است. فرانسه، اسپانیا و استرالیا به ترتیب دارای ۷۷، ۵۷ و ۲۰ میلیون گردشگر در سال ۲۰۰۶ بوده اند که میزان درآمد این کشورها نیز به ترتیب ۴۴، ۴۸ و ۱۴ میلیارد دلار بوده است. اما ایران در همین سال دارای ۹۰۰ هزار نفر گردشگر ورودی بوده است که این تعداد ۴۵۰ میلیون دلار ارز نصیب کشور کرده است (همان).

استان مازندران یک استان توریستی در کشور محسوب می‌شود که هر ساله در فصول مختلف سال پذیرای گردشگران زیادی می‌باشد. وجود جاذبه‌های طبیعی مثل دریای مازندران، جنگل‌های زیبا، کوهستان‌ها، دریاچه‌ها، تالاب‌ها، آبشارها، غارها، چشمه‌ها و همچنین جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و ... موجب جذب گردشگران از نقاط مختلف ایران به این استان می‌شود.

دهستان لاریم یکی از مناطق زیبای استان مازندران است که از توان لازم در راستای جذب گردشگر برخوردار می‌باشد. مواهب طبیعی مثل دریا، جنگل، رودخانه به همراه آثار تاریخی و باستانی از جمله جاذبه‌های این منطقه در جذب گردشگران محسوب می‌شود. صنعت گردشگری در دو سال گذشته به طور جدی در این منطقه مورد توجه قرار گرفته است که این امر به خاطر تأسیس طرح ساحلی لاریم است. این طرح اولین طرح گردشگری در منطقه است که با مشارکت مستقیم و کامل خود روستاییان در حال اجرا می‌باشد. وجود پلاژهای تفریحی مختلف (پلاژ ذوب آهن، پلاژ شاهین خزر، طرح ساحلی لاریم و ...) نشانگر توان بالای منطقه در جذب توریست است اما کمبود امکانات و تسهیلات لازم برای گردشگران مانند امکانات تفریحی، پذیرایی و اقامتی موجب شده تا میزان ورود گردشگران و به ویژه اقامت آنان زیاد نباشد. به عنوان مثال در ساحل دهستان چپکروند که دهستان دیگر بخش گیلخواران می‌باشد به دلیل وجود امکانات تفریحی (امکانات ماهیگیری، قایقرانی، اسب سواری و ...) به گفته مدیر پلاژ ذوب آهن سالانه حدود ۵۰ هزار نفر گردشگر به آنجا سفر می‌نمایند. اما در ساحل دهستان لاریم علی‌رغم وجود پلاژهای دولتی و خصوصی مختلف فقط حدود ۱۰ هزار نفر گردشگر به منطقه وارد شده اند (مصاحبه با مدیریت پلاژ ذوب آهن). با ایجاد امکانات و تسهیلات مناسب جهت رفاه حال گردشگران می‌توان، توان این منطقه را در جذب گردشگر افزایش داده و در نتیجه توان اقتصادی و اجتماعی آن را نیز افزایش داد.

۱-۱- طرح مسأله

پس از شکل‌گیری انقلاب صنعتی اروپا و ایجاد دگرگونی و تحولات عظیم در بسیاری از زمینه‌ها، مقدمات شکل‌گیری صنعت گردشگری فراهم گشت. صنعت گردشگری به عنوان مهمترین صنعت و فعالیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در ده‌های اخیر اهمیت به‌سزایی در جهان یافته است به طوری‌که در مواردی به عنوان مهمترین گزینه برای توسعه مناطق کمتر توسعه یافته به کار گرفته می‌شود. مناطق روستایی با معیشت کشاورزی و دامداری، از مناطق توسعه نیافته و فقیر قلمداد می‌شوند. کمبود امکانات اولیه معیشتی، فقر و عدم وجود فرصت‌های شغلی مناسب، منجر به مهاجرت روستاییان و به ویژه جوانان به شهرهای مختلف و به تبع افزایش جمعیت و مشکلات اجتماعی منجمله مشکلات حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ شده است. در سال ۲۰۰۳ میلادی حدود ۷۲۵ میلیون گردشگر در دنیا به کشورهای مختلف سفر کرده و حدود ۴۴۵ میلیارد دلار هزینه کرده اند. این رقم در سال ۲۰۰۷ به ۹۰۳ میلیون گردشگر افزایش یافت. فرانسه در سال ۲۰۰۳ حدود ۷۶ میلیون نفر و در سال ۲۰۰۷ با جذب حدود ۸۲ میلیون نفر رتبه اول را دارد. آمریکا در سال ۲۰۰۳

۶۰، میلیون نفر و در سال ۲۰۰۷ حدود ۵۶ میلیون گردشگری را جذب کرده است. اسپانیا در سال ۲۰۰۳ با جذب ۵/۴۸ میلیون نفر در رده سوم جهان قرار داشت اما در سال ۲۰۰۷ با جذب ۲/۵۹ میلیون گردشگر در جایگاه دوم جهان قرار گرفت.

کشورهای توسعه یافته دنیا برای افزایش میزان گردشگر با یکدیگر به رقابت بر می‌خیزند و تلاش دارند تا هر کدام سهم بیشتری از این صنعت درآمدزا را داشته باشند. بنابراین گردشگری به عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال می‌تواند راهی برای توسعه اقتصادی در سطح ملی تلقی گردد. بر این مبنا توسعه گردشگری راهی برای غلبه بر پایین بودن سطح درآمد و ارائه فرصت‌های جدید شغلی و تحولات اجتماعی در جامعه محلی است. این فعالیت می‌تواند امیدهایی را برای کاهش فقر در نواحی‌ای که به نحوی دچار رکود اقتصادی شده اند به ویژه نواحی روستایی فراهم آورد. اولین هدف توسعه گردشگری در نواحی روستایی توسعه روستاهاست. بنابر نظر بانک جهانی^۱ (۱۹۷۵) توسعه روستایی به عنوان استراتژی برای بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی گروهی از مردم (مردم فقیر) طرح ریزی شده است. هدف آن گسترش منافع توسعه به فقیرترین قشر در میان آنهایی است که در جستجوی معیشتی در نواحی روستایی هستند (دیکسون، ۱۳۷۷: ۷۳).

در مورد نقش توریسم در توسعه روستایی دو دیدگاه اساسی وجود دارد: دیدگاه نخست بیان می‌کند که ورود گردشگران به مناطق روستایی از بین رفتن آداب و رسوم محلی، تخریب محیط زیست منطقه، تخریب ساختار کاری محل، تغییر الگوهای زندگی و فرهنگ بومی را در پی دارد. در حقیقت این دیدگاه مخالف ورود گردشگران به مناطق روستایی می‌باشد. دیدگاه دوم موافق ورود گردشگران به مناطق روستایی است. این دیدگاه بیان می‌کند که ورود گردشگران به دنبال خود ورود سرمایه را نیز در پی دارد لذا منجر به توسعه اقتصادی روستاهایی که به درآمد کافی دسترسی ندارند خواهد شد. گردشگری روستایی یکی از شیوه‌هایی است که متضمن آثار اقتصادی مهمی می‌باشد و به نوعی می‌تواند به توسعه اقتصادی نواحی روستایی کمک کند.

برای نمونه می‌توان از طرح توسعه گردشگری روستایی در کشور سنگال نام برد. طرح توسعه گردشگری روستایی در سنگال یک نمونه موفقیت آمیز از سیاست گردشگری ملی است که در جهت توسعه گردشگری محلی بکار می‌رود. این طرح در اوایل دهه ۱۹۷۰ طرح ریزی شد. در آن زمان فعالیت‌های گردشگری در سنگال وابسته به تفریحگاه‌های ساحلی، هتل و متل‌های شهری بود. این نوع گردشگری نیازهای گردشگران را برای بازدید از فرهنگ‌های سنتی افریقایی ارضا نمی‌کرد. به علاوه

^۱- World Bank